

УДК 811.1/.2-115:398

Вікторія Остапчук

МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ ПРО СИЛУ СЛОВА

***Анотація.** У статті здійснюється порівняльний лінгвокраїнознавчий аналіз мовної картини світу в польській та українській пареміології про силу слова. Заявлена тема є актуальною і важливою для розвитку міжкультурної комунікації. Порівняльний аналіз паремій про силу слова дозволяє з'ясувати не лише лінгвістичні особливості вживання прислів'їв, приказок та фразеологізмів у близькостпоріднених мовах, а й певні відмінності у розумінні самого явища – сили слова – в обох культурах. Образність, стислість форми паремій дозволяє побачити конкретний смисл за текстом: події, натяк на щось і т.д. Саме тому паремії часто використовуються письменниками в художніх творах, а журналістами – в публіцистиці. Порівняльний аналіз польських та українських паремій свідчить про спільність найголовніших національних і загальнолюдських цінностей, що й призвело до існування в польській та українській мовах подібних прислів'їв, приказок та фразеологізмів.*

***Ключові слова:** паремія, мовна картина світу, прислів'я, фразеологізм, сила слова.*

***Інформація про автора:** Остапчук Вікторія Вікторівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри полоністики та перекладу Волинського національного університету імені Лесі Українки.*

***Електронна адреса:** kwitka25@ukr.net*

Viktoriya Ostapchuk

LANGUAGE WORLD MODEL IN POLISH AND UKRAINIAN PARABLES ABOUT THE POWER OF WORDS

***Abstract.** The article provides a comparative analysis of the language world model in Polish and Ukrainian paremiology about the power of words. The stated topic is relevant and important for the development of intercultural communication. A comparative analysis of parables about the power of words*

---

allows us to find out not only the linguistic features of the use of proverbs, sayings and phraseological units in closely related languages, but also certain differences in the understanding of the phenomenon of the power of words in both cultures. Analysing the achievements of paramyology on the power of words, attention is drawn to the definition of the “language world model”. It is found that the language world model reflects the relationship between language and culture, the influence of language on the formation of worldview, perception of reality by peoples of different cultures. Studying the linguistic worldview in Polish and Ukrainian parables, it is taken into account that each language has its own vocabulary and specific grammatical constructions that reflect the unique values of a particular community. The article analyses various definitions of “paremia” and shows that the concept of “paremia” has not acquired a terminological meaning and its definitions often include different genres: proverbs and phraseological units, maxims and aphorisms, signs and folk comparisons, etc. In this regard, the article deals with the “paremic minimum” – proverbs, sayings and phraseological units about the word. The imagery and brevity of the paremia form allows us to see a specific meaning behind the text: events, a hint of something, etc. Both Polish and Ukrainian paraphrases reveal the extraordinary value of a “kind word”, which is sweeter than wine, quenches thirst, costs little but is better than money, helps, heals, brings harmony, and lives forever. Despite the similarity of the meanings of proverbs in Polish and Ukrainian, they have their own connotations. Proverbs associatively evoke allusions to biblical aphorisms, since the Bible is the oldest source of paremia. The article presents biblical parallels to Polish and Ukrainian proverbs about the power of words. Both Polish and Ukrainian peoples are characterised by a respectful attitude towards people. Therefore, folk wisdom teaches us to weigh our words so as not to hurt the other person. A comparative analysis of Polish and Ukrainian proverbs shows that the most important national and human values are common, which led to the existence of similar proverbs, sayings and phraseology in Polish and Ukrainian.

Key words: paremia, linguistic picture of the world, proverb, phraseology, power of words.

Information about author: Viktoriya Ostapchuk, Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer, Department of Polish Philology and Translation, Lesya Ukrainka Volyn National University.

E-mail: kwitka25@ukr.net

Wiktoria Ostapczuk

JĘZYKOWY OBRAZ ŚWIATA W POLSKICH I UKRAIŃSKICH PAREMIACH O SILE SŁOWA

Abstrakt. Artykuł zawiera porównawczą analizę językowego obrazu świata w polskiej i ukraińskiej paremiologii o sile słowa. Podany temat jest istotny i ważny dla rozwoju komunikacji międzykulturowej. Analiza porównawcza paremii pozwala poznać nie tylko cechy językowe użycia przysłów, powiedzeń i jednostek frazeologicznych w spokrewnionych językach, ale także pewne różnice w rozumieniu siły słowa w obu kulturach. Analizując dorobek paremiologii w zakresie siły słowa, zwraca się uwagę na definicję językowego obrazu świata “językowego obrazu świata”. Stwierdzono, że “językowy obraz świata” odzwierciedla związek między językiem a kulturą, wpływ języka na kształtowanie światopoglądu, postrzeganie rzeczywistości przez ludzi różnych kultur. Badając językowy obraz świata w polskich i ukraińskich przysłowiach, wzięto pod uwagę, że każdy język ma swoje własne słownictwo i specyficzne konstrukcje gramatyczne, które odzwierciedlają unikalne wartości danej społeczności. W artykule dokonano analizy różnych definicji “paremii”, udowodniono, że pojęcie “paremia” nie nabyło znaczenia terminologicznego, a jego definicje często obejmują różne gatunki: przysłowia i jednostki frazeologiczne, maksymy i aforyzmy, porównania ludowe itp. W związku z tym przedmiotem badań w artykule jest “minimum paremiologiczny” – przysłowia, powiedzenia i jednostki frazeologiczne o sile słowa. Obrazowość i zwięzłość formy paremii pozwala dostrzec konkretne znaczenie za tekstem: wydarzenia, aluzję do czegoś itp., dlatego przysłowia są często wykorzystywane przez pisarzy w literaturze pięknej i przez dziennikarzy – w publicystyce. Analiza porównawcza polskich i ukraińskich paremii pokazuje, że najważniejsze wartości narodowe i ludzkie są wspólne, co doprowadziło do istnienia podobnych przysłów, powiedzeń oraz frazeologizmów w języku polskim i ukraińskim.

Słowa kluczowe: paremia, językowy obraz świata, przysłowie, frazeologizm, siła słowa.

Nota o autorze: Wiktoria Ostapczuk, doktor filologii, starszy wykładowca Katedry Polonistyki i Przekładu Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Lesi Ukrainki

E-mail: kwitka25@ukr.net

Невичерпним джерелом народної мудрості є паремії, які завдяки своїй простій і місткій формі легко запам'ятовуються і використовуються в усному та письмовому спілкуванні. Відомо, що в пареміях віддзеркалюються вірування народу, його звичаї, мова, менталітет, історія, і створюється цілісна картина світу.

З давніх-давен люди замислювалися над силою слова, яка була за своєю дією або животворною, або руйнівною. Ці світоглядні народні уявлення широко представлені не лише у філософських працях, наукових винаходах, а й у влучних афористичних висловах, прислів'ях, приказках та фразеологізмах.

Заявлена у заголовку статті тема є актуальною і важливою для розвитку міжкультурної комунікації. Порівняльний аналіз паремій про силу слова дозволяє з'ясувати не тільки лінгвістичні особливості вживання прислів'їв, приказок та фразеологізмів у близькоспоріднених мовах, а й певні відмінності у розумінні самого явища – *сили слова* – в обох культурах.

Важливе значення паремій для створення мовної картини світу підкреслювали й видатні українські науковці – О. Потебня, який розробив учення про внутрішню форму слова, В. Мокиєнко, що зосередив увагу на ролі української пареміології для історико-етимологічного аналізу слов'янських прислів'їв і приказок [8], З. Коцюба, котрий розглянув паремії як об'єкт етнопсихологічного дослідження [6], І. Голубовська, яка висвітлила етнічні особливості мовних картин світу [1], О. Селіванова, що визначила теоретичну базу сучасної лінгвістики [11], та ін.. Серед польських мовознавців варто відзначити праці А. Вежбіцької [28], Є. Бартмінського [16], Г. Курковської [19], К. Кушак [20], Ю. Кшижановського [18], Р. Токарського [27] та ін., в яких паремійна картина світу представлена в нерозривному зв'язку із загальною мовною картиною світу.

Але, незважаючи на велику кількість праць, присвячених польській та українській пареміології, заявлена в заголовку статті проблема майже не вивчалася. У зв'язку з цим **мета** пропонованої статті полягає в тому, щоб здійснити порівняльний лінгвокраї-

нознавчий аналіз мовної картини світу в польській та українській пареміології про *силу слова*.

Аналізуючи досягнення параміології про *силу слова*, варто звернути увагу на визначення *мовної картини світу*. Треба зауважити, що лінгвісти констатують неоднозначність терміна і навіть його *розпливчатість* та *аморфність* [Див. дет.: 4].

Відомо, що поняття *мовної картини світу* бере свій початок із праць німецького ученого В. фон Гумбольдта, який переконував, що «духовна своєрідність та будова мови настільки тісно взаємопов'язані, що існування першого обов'язково зумовлює існування другого» [Цит. за: 4] Продовжуючи ці думки, українська лінгвістка О. Селіванова визначає *мовну картину світу* як «представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості» [11, с. 365]. Суголосний із О. Селівановою і польський дослідник Є. Бартмінський, котрий зазначає, що “językowy obraz świata pozwala poprzez analizę danych językowych docierać do sposobów postrzegania i konceptualizacji świata przez człowieka, do psychospołecznych mechanizmów kategoryzacji zjawisk, a więc poznawać mentalność mówiących” [16, с. 15]

Отже, *мовна картина світу* відображає взаємозв'язок мови і культури, вплив мови на формування світогляду, сприйняття реальності народами різних культур. Вивчаючи *мовну картину світу* в польських та українських пареміях, варто враховувати, що кожна мова має свій словниковий запас і специфічні граматичні конструкції, які відображають унікальні цінності тієї чи іншої спільноти. За допомогою мови люди виражають різноманітні почуття, розповідають життєві історії, обмінюються знаннями, а це, в свою чергу, впливає на характер народного мислення.

Особливими мовними одиницями, в яких закріпився досвід пізнання народом світу, є паремії. У науковій літературі термін *паремія* має чимало дефініцій, формулювання яких відрізня-

ються одне від одного. Існують суперечки щодо розмежування стійких словосполучень, фразем, прислів'їв, приказок, крилатих висловів та ін.. І якщо О. Селіванова сприймає паремії як «стійкі відтворювані одиниці реченневої структури, зокрема, прислів'я» [11, с. 242], то тернопільські дослідниці – М. Лановик та З. Лановик – до паремій відносять прикмети (сталі вислови, в яких певні явища природи відповідно до змін пір року пов'язуються з кліматичними чи погодними змінами, що впливають на наслідки хліборобської праці), народний календар (перелік прикмет на кожен день року і пов'язана з ним народна мудрість), народні порівняння (стійкі словесні формули, в яких одні предмети, явища або дії зіставляються з іншими предметами, явищами або діями на основі спільності, подібності, спорідненості) [Див. дет.: 7, с. 536–537]. О. Дуденко, ніби підсумовуючи визначення М. Лановик і З. Лановик, стверджує, що паремії – це «лаконічні повчальні народні висловлення, оформлені за зразком синтаксично замкнених, семантично цілісних і відтворюваних речень поетичного характеру, що в узагальнено-образній формі виражають певні життєві закономірності, правила або істини» [3, с. 5]. З О. Дуденко суголосна Л. Даниленко, котра визначає *паремії* як «короткі, широко відомі вислови реченневої структури, котрі в афористичній усталеній формі з покоління в покоління передають народну мудрість» [2, с. 18-19].

Зокрема, СУМ подає первинне визначення *паремії*, вказуючи, що це «уришок із книги Старого Заповіту, що містить пророцтво або повчання і читається в православній церкві під час відправи» [12, т. 6, с. 68]. Натомість «Новий тлумачний словник української мови» доповнює СУМ, вказуючи, що паремія – це «народний вислів, виражений реченням, а також короткими ланцюжками речень, які передають елементарну сценку або найпростіший діалог» [10, т. 2 с. 535].

У свою чергу енциклопедія «Українська мова» визначає, що до складу паремій входять «прислів'я і приказки (вони становлять основну масу – до трьох чвертей – усього паремійного фонду),

примовки, загадки, прикмети, «ділові» вислови, повір'я, «віщі» сни, ворожби, задачі, головоломки, скоромовки, пустомовки, за-мовляння, небилиці, нісенітниця, одномоментні анекдоти, казкові формули тощо» [13, с. 480].

Але у тих тлумачних словниках польської мови, які містять статті, присвячені *paremiam*, визначення терміну *paremia* дещо відрізняються від українських дефініцій. Зокрема, в “Uniwersalnym słowniku języka polskiego” за редакцією С. Дубіша *paremia* (лат. *paroemia*) трактується як “przysłowie, sentencja, maksyma” [26, т. 3, с. 49]. “Nowy słownik języka polskiego” під редакцією Е. Соболь містить статтю *paremiologia*, у якій зазначається, що це “nauka o przysłowiaach, ich genezie i interpretacji” [17, с. 636]. Проте в авторитетному “Słowniku języka polskiego” С. Лінде [25], а також у найбільшому “Słowniku języka polskiego” В. Дорошевського в 11 тт. [24] статті, присвячені поняттю *paremia*, відсутні.

Визначення *paremiologii* як “nauki zajmującej się przysłowiami” [24], а також аналіз праць польських мовознавців свідчить про те, що паремії ототожнюються з іншими жанрами. Наприклад, Г. Курковська і С. Скорупка вважають *прислів'я, сентенції та максими* предметом вивчення фразеології [Див. дет.: 19, с. 153]. С. Козяра вживає терміни *паремія* і *прислів'я* як синоніми, пояснюючи це тим, що “...termin *paremie*, nawiązujący do źródłosłowu greckiego (gr. *paroimia*), ma w literaturze polskiej stosunkowo słabe zadomowienie wobec o wiele częściej stosowanego terminu *przysłowie* (łac. *proverbium, adagium*)” [17, с. 95–96].

Треба зауважити, що й деякі українські науковці, наприклад, Б. Юськів, теж відносять прислів'я та приказки до складу фразеологічних одиниць «через такі їхні усталені параметри, як стійкість, цілісність, відтворюваність та експресивність» [15, с. 69].

Усі ці судження свідчать про те, що поняття *паремія* не набуло термінологічного значення і його визначення часто містять різні жанри: прислів'я і фразеологізми, сентенції та афоризми, прикмети і народні порівняння тощо. А тому можна стверджувати, що проблема *паремій* перебуває на етапі становлення. У зв'язку з цим

в межах статті розглядатимемо «паремійний мінімум» – прислів'я, приказки та фразеологізми про слово.

Аналізуючи лексичний склад паремій у зіставному вимірі, доцільно спиратися на думку К. Кушак, яка пише: “Przysłowia często zawierają określenia: „dobry”, „dobro”, „dobroć”, za pomocą których możliwe jest wyeksponowanie tego, co stanowi cenne doświadczenie człowieka, co jest dla niego wartościowe” [20, с. 50]. Важливо, що слова польської дослідниці підтверджують те, що національні цінності споріднені із загальнолюдськими, і це легко довести, зіставивши, зокрема, польські та українські прислів'я з лексемою *добрий / dobry*:

Dobre słowo lepiej gasi niż wiadro wody.
Dobre słowo mało kosztuje, a pomaga wiele.
Nie zaboli język od dobrego słowa.
Gdzie dobre słowa, tam zgoda gotowa [21, с. 384].

Добре слово солодше від вина
Добре слово краще, ніж гроші [5, с. 29].
Добре слово варте завдатку [5, с. 32].
Усе гине, та добре слово вічне [5, с. 28].
Добрі слова лікують, погані – вбивають.

І польські, й українські паремії розкривають надзвичайну цінність *доброго слова*, яке *солодше від вина*, *втамовує спрагу*, *небагато коштує*, *але краще за гроші*, *допомагає*, *лікує*, *несе згоду*, *живе вічно*. Незважаючи на схожість значень прислів'їв у цих слов'янських мовах, вони мають свої відтінки.

Розглядаючи прислів'я “*Dobre słowo mało kosztuje, a pomaga wiele*”, доходимо висновку, що в народному уявленні поляків високо цінується сила доброго слова.

Українське прислів'я «*Добре слово краще, ніж гроші*» за змістом суголосне з польським, але воно – більш конкретне й образне, містить порівняння: *добре слово* порівнюється з матеріальним предметом, необхідним для життя – *грошми*.

Часто замість прикметника *добре* по відношенню до слова виступають в польській і в українській мовах синоніми: *тепле, лагідне, ласкаве, м'яке*:

Łagodne słowo gniew uśmierza.
Łaskawe słowo znajdzie łaskawe ucho [21, с. 384].

Від теплого слова і лід розтає [5, с. 31].
Ласкаве слово – ніби весняний день [5, с. 27].
М'які слова і камінь крушать.

В обох пареміях – “*Łagodne słowo gniew uśmierza*”, «Від *теплого* слова і лід розтає» – не лише підкреслюється сила слова, але й показується її результат. Але в польському прислів'ї діє дві особи: одна – гнівається, а друга її смиряє, не застосовуючи фізичної сили.

Проте зупинитися на цьому аналізі не можна, тому що треба наголосити на найважливішому: наведені прислів'я асоціативно викликають алюзії з біблійними афоризмами. Це не випадково, адже Біблія є одним із найстарших джерел походження паремій. На це вказує, зокрема С. Козяра. “*Biblia, – пише він, – obok mitologii i literatury, stanowi jedno z najstarszych źródeł, z których początek biorą w wielu językach utrwalone i skonwencjonalizowane formy i konstrukcje*” [17, с. 95].

Привертає увагу те, що в Біблії – і не випадково – *добре слово* в порівнюється з медом: «Сóтове *медóвнїи* словеса дóбраа, сладость же ихъ исцѣленїе души», – стверджує мудрий цар Соломон [Притчи Соломона, 16:24]. У книзі псалмів пророка Давида *слово-мед* символізує найвище щастя: «Коль сладка гортани моему словеса Твоа паче *меда* устóм моимъ», – вигукує він [Пс. 118:103]. Треба додати, що Біблія свідчить: з давніх часів людство знало, що *мед* дає силу людському організму, а тому часто його використовують як ліки.

Варто зауважити, що вживання слова *мед* не завжди характеризує людину з позитивної сторони. Зокрема, в українських пареміях порівняння із медом є метафоричним і вказує на лукавство та фальш. При цьому такі прислів'я побудовані на протиставленні: «Слова, як

мед – діла, як *полин*» [5, с. 28], «Слова, як *медок*, та від них іде *холодок*» [5, с. 28], «На язичі *мед*, а під язиком *лід*», «І від *солодких* слів буває *гірко*» [5, с. 32]. Такого типу висловлювання попереджають людину, щоб вона не поспішала вірити тому, хто солодко говорить.

Подібної мети досягають і польські паремії, хоча в них не завжди використовується слово *мед*, а словотворчу функцію виконує відстань: “Od słowa do uczynku, – говорить народна мудрість, – tak daleko, jak od liścia do korzenia” [21, с. 384].

Цінність доброго слова в пареміях вимірюється не лише лексемою *мед*, а й словосполученням – *золоте зерно*, а пусті слова порівнюються з половиною: “Słowo gdy z siłą – złote ziarno, kiedy bez siły – plewą tarna” [21, с. 385]. Паремії нерідко носять повчальний характер, наприклад: «Слово – не половина, язик – не помело» [5, с. 27]. Український фразеологізм – «кидати слова-полову» – означає *пусті балачки* [5, с. 241].

Іноді зміст *паремій про силу слова* розкривається через антоніми: з одного боку – «*добре (лагідне, ласкаве, тепле, м'яке) слово*», а з іншого – «*лихе (погане, зле, гостре) слово*». У Біблії *погане слово* – *гниле*: «Всако слово гнило да не исходитъ из устъ вашихъ» [Еф.4:29], – застерігає Апостол Павло.

Як для польського, так і для українського народів, властиве шанобливе ставлення до людей. Зокрема, українська народна мудрість учить зважувати слова, щоб не ранили ними співрозмовника: «Вода все змиє, крім *лихого слова*» [5, с. 27]; «*Приємне слово* всім до любові, а *мова гірка* – кожен тіка»; «*Гостре* словечко коле сердечко [5, с. 32]». Фразеологічний словник польської мови відображає варіативність висловлювання – “nie powiedziec złego (*marnego*) słowa komuś, na kogoś, o kims” [23, с. 544], – тим самим вказуючи на важливість утримування не лише від злих, поганих слів, але й від марних, даремних. «...Всако слово праздное (даремне – В. О.), еже аще рекутъ человекы, воздадатъ ѡ немъ слово въ день судный» [Від Матфея 12:36], – попереджав Ісус Христос.

Нерідко в польській і в українській мовах існують паремії-аналогі. Так, відомий польський фразеологізм – “mieć ostrą (złośliwą)

język” має український відповідник – «гострий на язик» [10, т.1, с. 470] і негативно характеризує людей, котрі не задумуються над змістом висловлювання. Того, хто *любить дошкуляти словами, говорити дотепно*, українці називають *гостроязиким, гострословом* [10, т.1, с. 471]. Польське стійке словосполучення “*ostre pióro – umiejętność pisanie w sposób złośliwy i uszczypliwy, ale jednocześnie inteligentny i dowcipny*” [26, т. 3, с. 149] привертає увагу не лише до вимовленого, а й до написаного слова, котре, на відміну від першого, залишається на віки. Данута і Влодзімеж Масловські у своїй книзі “Przysłowia polskie i obce” подають відоме для поляків і для українців висловлювання: “Co zapisane piórem, nie wyrąbie i toporem” [21, с. 307]. Автори-параміологи зазначають, що це прислів’я – *польське і українське*. Дійсно, в українській мові є подібний вислів: «Що написано пером, того не виволочеш волон». В обох слов’янських мовах є ще й інші прислів’я, у яких зазначається скороминучість сказаного і вічність написаного слова: Пор.:

Słowa ulatują, pismo pozostaje [26, т. 3, с. 1274]

Сказане слово – було і нема, а написане живе вічно [5, с. 27].

Проте слово не зникає, навіть якщо воно не записане, а просто вимовлене, воно матеріалізується і буде існувати до Страшного Суду. Про це свідчать слова Господа: «... *СѢ словесъ бо свойхъ ѡправдишиса и ѿ словесъ свойхъ ѡсудишиса*» [Від Матфея 12:36]. Ось чому Книга Життя закликає «не кидати слів на вітер» (nie rzucać słów na wiatr), не забруднювати простору своєї душі і навколишнього середовища лихими словами.

Повертаючись до згаданого фразеологізму “*ostre pióro*”, зазначимо, що в українській мові, як і в польській, є відповідні прислів’я, у яких підкреслюється сила слова написаного: «Перо коротше за багнет, а коле глибше» [5, с. 30]. Важливо зауважити, що у цьому прислів’ї саме слово так порівнюється зі зброєю, що воно постає сильнішим за неї.

У Біблії неодноразово зазначається, що словом можна вбити і воскресити: «Смерть і живіть вь руцѣ лзыка...», – стверджує цар Соломон в одній зі своїх притч [Притчи Соломона 18:21]. Біблійний мудрець вважає, що якщо бездумно використовувати мову, вона може перетворитися на меч, і навпаки – мудре слово стає ліками: «Суть, иже глаголюще узвлѣють аки мечи: лзыцы же премудрыхъ исцѣлѣють» [Притчи 12:18]. І в польській, і в українській мові є подібні прислів'я, які засвідчують, що словом можна ранили глибше, ніж ножем, але можна й зцілити. Пор.:

Язык кісток не має, але кістки ламає.

Гірше болить від язика, як від ножа [5, с. 26].

Слово може врятувати людину, слово може і вбити [14, с. 106].

Słowo, choć nie z głazu, może rozbić kości [21, с. 385].

Słowo bardziej boli, niż rana [21, с. 385].

Słowem obrazisz, słowem uleczysz [21, с. 384].

Словники української мови подають складні лексеми на позначення явищ словесного марнотратства, необдуманого поводження зі словом: *словоблудство, пустослів'я, марнослів'я, лихослів'я*. Український народ висміює людей, які без толку *базикають, патякають, теревеняють, пащекують*. У національно-мовній картині світу українського народу є словосполучення, взяте з народної казки, – «язиката Хвеська», – що стало афоризмом. Ним характеризують тих, хто говорить багато, але без розумного змісту. Негативний сенс вислову підтверджує його неприємне звучання. Варто звернути увагу на звуковий малюнок виразу, що складається переважно із глухих, свистячих, проривних приголосних звуків: **з-к-т-х-в-с-к**.

Терміном *słowolejstwo* в польській мові позначають “*nadmiar słów, rozwlekłość, rozwodzenie się; wodolejstwo, wielosłowie*” [26, т. 3, с. 1275]. Поляки, так само, як і українці, з неповагою ставляться до тих, хто має звичку *mleć, pyłować, trzepać, chlapać językiem*. Саме тому в обох мовах є чимало фразеологізмів, які виконують виховну функцію, кепкуючи із пустословів і словоблудів. Пор.:

Mówić, pleść, gadać, co ślina na język przyniesie – mówić dużo, byle co, bez zastanowienia, mówić głupstwa [26, т. 1, с. 1301]

Strzępić, zdzierać język – mówić dużo, a niepotrzebnie, tłumaczyć coś komu uparcie, lecz bezskutecznie [22, с. 294].

Плести, що слина на язик наверне, теревені гнути, баляндраси точити [10, т. 3с. 325].

Молоти, патякати, тріпати язиком – вести пусті, безпредметні розмови [10, т. 3с. 854].

Варто відзначити образність, стислість форми, що дозволяє за кожним таким сталим словосполученням побачити конкретний смисл за текстом: події, натяк на щось і т.д. У зв'язку з цим прислів'я, приказки та фразеологізми часто використовуються письменниками в художніх творах, а журналістами – в публіцистиці.

Порівняльний аналіз польських та українських паремій свідчить про спільність найголовніших національних і загальнолюдських цінностей, що й призвело до існування в польській та українській мовах подібних стійких словосполучень.

Підводячи підсумки, зазначимо, що тема – багатовимірна. В одній статті неможливо охопити усіх аспектів. Вважаємо за доцільне у майбутньому: 1) вивчити польські та українські паремії у зіставленні з чеськими, хорватськими, словацькими тощо усталеними виразами; 2) з'ясувати роль паремій у художніх текстах; 3) дослідити використання паремій у іншомовних текстах з метою зображення ІНШОГО характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія, 2-е вид., випр. і доп. Київ: Логос, 2004. 284 с.

2. Даниленко Л. І. Чеська пареміологія в генетичному, лінгвокогнітивному і дискурсивному висвітленні: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 440 с.

3. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2002. 20 с.

4. Заремська І. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень [електронний ресурс]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16130/Zarems%CA%B9ka.pdf?sequence=1> (дата звернення 15.06.2024)

5. Знайшов – не скач, згубив – не плач. Українські прислів'я, приказки, усталені вирази та порівняння, загадки, скоромовки, щедрівки / Упоряд. К. Л. Яніцька. К.: Довіра, 2006. 316 с.

6. Коцюба З.Г. Паремії як об'єкт етнопсихологічного дослідження. *Мовознавство*. 2009. №2. с. 35.

7. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. Навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.

8. Мокієнко В. М. Значення української пареміології для історико-етимологічного аналізу слов'янських прислів'їв і приказок. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 9–21.

9. Мороз Т. Теоретичні підходи до аналізу паремій в українському, російському та польському мовознавстві. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Випуск 1(45)

10. Новий тлумачний словник української мови. Укладачі Василь Яременко, Оксана Сліпушко. К.: АКОНІТ, 2004. Т. 1. – 926 с. Т.2. – 926 с. Т. 3. – 862 с.

11. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля К., 2006. 716 с.

12. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства / за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1975. Т. 6. 832 с.

13. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. 3-є вид. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

14. Українські прислів'я та приказки / Упоряд. С. Мишанича та М. Базяка. К.: Дніпро, 1983. 390 с.

15. Юськів Б. Паремійна картина світу: проблеми дослідження... [електронний ресурс]. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Ukrainica_Posnaniensia/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-t1/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-t1-s67-73/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-t1-s67-73.pdf (дата звернення 27.06.2024)

16. Bartmiński J. Językowe podstawy obrazu świata. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 2009. S. 15–77.

17. Koziara S. Paremie pochodzenia biblijnego w języku polskim – stan, problemy i perspektywy badań. *Parémie národů slovanských*. 2012. № 6. C. 95-105. [електронний ресурс]. URL: <https://dokumenty.osu.cz/ff/ksl/paremie/sbornik2012.pdf> (дата звернення 29.06.2024)
18. Krzyżanowski J. Słownik folkloru polskiego. Warszawa, 1965, s. 335
19. Kurkowska H., Skorupka S. Stylistyka polska. Zarys. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001. 403 s.
20. Kuszak Kinga, Przysłowie jako językowy nośnik wartości – perspektywa pedagogiczna. *Studia Edukacyjne*. 2013. № 26. C. 39-62.
21. Masłowsky Danuta i Włodzimierz. Przysłowia polskie i obce. Warszawa: Świat książki, 2003. 510 s.
22. Nowy słownik języka polskiego / Redaktor tomu – Elżbieta Sobol. Warszawa: PWN. 2003. 1311 s.
23. Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego / Red. L. Drabik. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001. 775 s.
24. Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958–1969.
25. Słownik języka polskiego / Pod red. S. Lindego, Warszawa: Wyd. „Gutenberg-Print”, 1994–1995.
26. Uniwersalny słownik języka polskiego / Pod red. S. Dubisza. Warszawa: PWN, 2003. T. 1-4.
27. T. 3 (P-Ś) 1611 s.
28. T. 2 (K-Ó) 1355
29. T. 1 (A-J) 1313
30. T.4 (T-Ż) 1110
31. Tokarski R. Od językowego obrazu świata do obrazu świata w języku. *Język polski*. №2. C. 33–36.
32. Wierzbicka A. Język, umysł, kultura. Warszawa: PWN, 1999.

REFERENCES

1. Holubovska I. O. Ethnic features of language world model [Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu]: monography, 2nd ed. Kyiv: Lohos. 284 p.
2. Danylenko L. I. Czech paremiology in genetic, linguocognitive and discursive light [Cheska paremiolohiia v henetychnomu, linhvokohnityvnomu i dyskursyvnomu vysvitleni]: monography. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. 440 p.
3. Dudenko O. V. Nominative and communicative nature of Ukrainian paremias [Nominatyvna ta komunikatyvna pryroda ukraïnskykh paremii]: PhD thesis for the degree of Candidate of Philology: 10.02.01. Kyiv. 20 p.

4. Zaremska I. Language world model as an object of linguistic research [Movna kartyna svitu yak ob'iekt linhvistychnykh doslidzhen] [electronic resource]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16130/Zarems%CA%B9ka.pdf?sequence=1> (accessed June 15, 2024).

5. Found – Do Not Jump, Lost – Do Not Cry [Znaishov – ne skach, zghubyv – ne plach]. Ukrainian proverbs, sayings, established expressions and comparisons, riddles, tongue twisters, carols / ed. K. L. Yanitska. Kyiv: Dovira, 2006. 316 p.

6. Kotsiuba Z. H. Paremia as an Object of Ethnopsychological Research [Paremii yak ob'iekt etnopsykhologichnoho doslidzhennia]. *Linguistics*. 2009. №2. P. 35.

7. Lanovyk M. B., Lanovyk Z. B. Ukrainian Oral Folk Art [Ukrainska usna narodna tvorchist']. Study guide. Kyiv: Znannya-Press, 2006. 591 p.

8. Mokiienko V. M. The Importance of Ukrainian Paremiology for the Historical and Etymological Analysis of Slavic Proverbs and Sayings [Znachennia ukrainskoi paremiolohii dlia istoryko-etymolohichnoho analizu slovianskykh prysliviv i prykazok]. *Linguistics*. 2000. № 1. P. 9–21.

9. Moroz T. Theoretical approaches to the analysis of paraphrases in Ukrainian, Russian and Polish linguistics [Teoretychni pidkhody do analizu paremii v ukrainskomu, rosiiskomu ta polskomu movoznavstvi] *Naukovyi visnyk of Uzhhorod University*. Series: Philology. Issue 1(45).

10. A New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language [Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy]. Compiled by Vasyl Yaremenko, Oksana Slipushko. KYIV: ACONIT, 2004. Vol. 1. – 926 p. Vol. 2. – 926 p. Vol. 3. – 862 p.

11. Selivanova O. O. Modern linguistics: terminological encyclopedia [Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia]. Poltava: Dovkillia-K. 716 p.

12. Ukrainian Language Dictionary [Slovnyk ukrayyns'koyi movy]: in 11 v. / AS USSR. Institute of Linguistics / ed. by I. K. Bilodid. Kyiv : Naukova Dumka, 1970–1980. V. 6. 1975. 832 p.

13. Ukrainian language. [Ukrainska mova]. Encyclopedia / Edited by V. Rusanivskyyi, O. Taranenko (co-chairs), M. Ziabluk et al. 3rd ed. Kyiv: Bazhan Ukrainian Encyclopedia Publishing House, 2007. 856 p.

14. Ukrainian Proverbs and Sayings [Ukrainski pryslivia ta prykazky] / compiled by S. Myshanych and M. S. Myshanych and M. Baziak. K.: Dnipro, 1983. 390 p.

15. Iuskiv B. Paremic World Model: Problems of Research [Paremiina kartyna svitu: problemy doslidzhennia] [electronic resource]. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Ukrainica_Posnaniensia/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-t1/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-

t1-s67-73/Studia_Ukrainica_Posnaniensia-r2013-t1-s67-73.pdf (accessed June 27, 2024).

16. Bartmiński J. Językowe podstawy obrazu świata. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2009. S. 15–77.

17. Koziaara S. Paremie pochodzenia biblijnego w języku polskim – stan, problemy i perspektywy badań. *Parémie národů slovanských*. 2012. № 6. C. 95–105. [електронний ресурс]. URL: <https://dokumenty.osu.cz/ff/ksl/paremie/sbornik2012.pdf> (дата звернення 29.06.2024)

18. Krzyżanowski J. Słownik folkloru polskiego. Warszawa, 1965, s. 335

19. Kurkowska H., Skorupka S. Stylistyka polska. Zarys. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001. 403 s.

20. Kuszak Kinga, Przysłowie jako językowy nośnik wartości – perspektywa pedagogiczna. *Studia Edukacyjne*. 2013. № 26. C. 39–62.

21. Masłowsky Danuta i Włodzimierz. Przysłowia polskie i obce. Warszawa: Świat książki, 2003. 510 s.

22. Nowy słownik języka polskiego / Redaktor tomu – Elżbieta Sobol. Warszawa: PWN. 2003. 1311 s.

23. Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego / Red. L. Drabik. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001. 775 s.

24. Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958–1969.

25. Słownik języka polskiego / Pod red. S. Lindego, Warszawa: Wyd. „Gutenberg-Print”, 1994–1995.

26. Uniwersalny słownik języka polskiego / Pod red. S. Dubisza. Warszawa: PWN, 2003. T. 1–4.

27. T. 3 (P-Ś) 1611 s.

28. T. 2 (K-Ó) 1355

29. T. 1 (A-J) 1313

30. T.4 (T-Ż) 1110

31. Tokarski R. Od językowego obrazu świata do obrazu świata w języku. *Język polski*. №2. C. 33–36.

32. Wierzbicka A. Język, umysł, kultura. Warszawa: PWN, 1999.